

RABA IKT ZA RAZVIJANJE SPORAZUMEVALNE ZMOŽNOSTI PRI POUKU SLOVENŠČINE V 3. TRILETJU OSNOVNE ŠOLE IN GIMNAZIJI

1. KONCEPTUALNA IZHODIŠČA ZA RABO IKT PRI POUKU SLOVENŠČINE

Raziskave kažejo, da so učenci v prostem času zelo motivirani za rabo različnih tehnologij, tako na ravni komunikacije kot tudi zabave; zastavlja pa se vprašanje, ali zmoremo njihovo zasebno navdušenost na šolskem polju kakovostno osmisliti ter povezati s cilji in z vsebinami učenja oz., ali smo glede na dejstvo, da je tehnološki razvoj v velikem zagonu, pripravljeni premisliti in prevrednotiti obstoječo pedagoško prakso v luči ustvarjalne in učinkovite rabe novih tehnologij.

Nedvomno je mogoče sprejeti trditev, da so za uspešno funkcioniranje posameznika v družbi potrebne nove oblike znanj, spretnosti in veščin – tudi novih oblik pismenosti v najširšem smislu – in da levji delež odgovornosti za razvijanje pismenosti učencev nosijo prav učitelji. Naša naloga je opredeliti načine in oblike sistematične rabe informacijsko-komunikacijskih tehnologij kot učinkovitih učnih orodij, tako na ravni kurikula kot tudi pri razvijanju različnih vrst pismenosti v vsakdanji šolski praksi. Govorimo o razširjenem konceptu pismenosti, ki poleg tradicionalnega branja in pisanja zajema tudi digitalno pismenost. Douglas Kellner (2000) pismenost razume kot kompleksno zmožnost posameznika, poudarja pa pomen razvoja novih pismenosti, ne da bi zanemaril vlogo klasičnih. Nasprotno, izpostavlja nujnost povezave tradicionalne pismenosti in klasičnih gradiv z novimi mediji in tehnologijami in ne pristaja na logiko ali : ali (navaja primer tradicionalne pismenosti proti računalniški pismenosti ali knjigo zoper nove medije). Po njegovem mnenju se prepad med sodobnimi učitelji, ki poučujejo tradicionalno, izhajajoč iz kulture tiskanih medijev, ter učenci, ki živijo v multimedijски kiberkulturi, veča; govori celo o medgeneracijskem breznu in t. i. digitalni delitvi. Vse to je mogoče preseči z novimi načini in oblikami dela, predvsem tistimi, kjer je v ospredju dialoškost, sodelovanje, skupinsko delo ter demokratičnost ter neavtoritativen pristop.

Razširjeni koncept pismenosti zasledimo v številnih dokumentih in gradivih, tako na nacionalni kot tudi evropski ravni: v slovenski Nacionalni strategiji za razvoj pismenosti (2005), v priporočilih Evropskega parlamenta in Sveta o ključnih zmožnostih za vseživljenjsko učenje/izobraževanje (2006), v katerem je opredeljenih osem ključnih

kompetenc; nadalje tudi v Akcijskem načrtu nadaljnega preskoka informatizacije šolstva (2006) Ministrstva za šolstvo in šport, ki predstavlja izhodišča za izvajanje nalog Zavoda RS za šolstvo.

Razvijanje digitalne zmožnosti – t. j. zmožnosti zavestne in kritične rabe informacijskih družbenih tehnologij pri opravljanju delovnih obveznosti, izven delovnega časa in v procesu sporazumevanja – je neposredno umeščeno v učne načrte za pouk različnih predmetov, tudi za pouk slovenščine na osnovnošolski in gimnazijski ravni, najprej med splošne cilje/kompetence. Pri predmetu slovenščina je omogočeno razvijanje ključnih zmožnosti vseživljenjskega učenja, predvsem sporazumevanje v slovenskem jeziku, socialna, estetska, kulturna in medkulturna zmožnost, učenje učenja, samoiniciativnost, kritičnost, ustvarjalnost in podjetnost pa tudi digitalna zmožnost. Učenci oz. dijaki razvijajo sporazumevalno zmožnost v slovenskem jeziku, t. j. zmožnost sprejemanja (poslušanja/gledanja in branja) in tvorjenja (govorjenja in pisanja) raznih besedil, kar se povezuje z uporabo IKT. Na ta način se pri predmetu slovenščina razvija digitalna zmožnost. Učni načrt za pouk slovenščine v osnovni šoli (2008) eksplicitno poudarja razvijanje digitalne zmožnosti ob dejavnem stiku z neumetnostnim in umetnostnim besedilom, ustvarjalno, kritično, predvsem pa varno uporabo podatkov in informacij. Gre namreč za mlajše učence, kjer je poudarjanje t. i. e-varnosti še posebej pomembno. Med cilji in vsebinami ter pričakovanimi dosežki/rezultati obeh učnih načrtov je neposredna raba IKT večinoma zgolj nakazana, kar omogoča načrtovanje rabe glede na interese učencev, učiteljev in tudi staršev.

2. E-PODROČNA SKUPINA ZA SLOVENŠČINO ZAVODA RS ZA ŠOLSTVO

E-področna skupina za slovenščino, ki jo sestavljajo univerzitetni strokovnjaki, pedagoški svetovalci zavoda in učitelji praktiki, kar kaže na udejanjanje načela nujnosti povezave teorije in prakse, si je zadala naslednje cilje oz. naloge:

- spremljanje razvoja didaktičnih modelov uporabe IKT pri pouku slovenščine in spodbujanje njihovega udejanjanja pri slovenščini, t. j. uporaba obstoječih e-gradiv, uporaba e-table ter nadgradnja spletnih učilnic;
- analiziranje stanja uporabe IKT na področju slovenščine;
- organiziranje in koordiniranje e-projektov kakovostne uporabe IKT in didaktičnih modelov njene uporabe pri pouku slovenščine v vrtcu, osnovni in srednji šoli;

- predstavitve e-projektov na študijskih srečanjih učiteljev slovenščine v tretjem triletnem in gimnaziji in na posvetih ravnateljev osnovnih in srednjih šol; poleg tega na mednarodnih konferencah in delovnih srečanjih;
- vzpodbujanje in priprava predlogov novih e-projektov; oblikovanje e-projektne skupine za nove e-projekte ter spremljava in vrednotenje potrjenih e-projektov;
- opredelitev IKT-kompetenc učiteljev na področju slovenščine kot podpora razvoju kurikula;
- pripravljanje usmeritev za izobraževanje učiteljev za uporabo IKT na področju slovenščine ter strokovno usposabljanje članov e-področne skupine;
- priprava strokovnih člankov in predstavitev;
- informiranje učiteljev v spletni učilnici Moodle, namenjeni študijskim srečanjem;
- spremljanje dela drugih e-področnih skupin zavoda ter sodelovanje z njimi.

V dveletnem obdobju delovanja je e-področna skupina za slovenščino izvedla večino načrtovanih dejavnosti, t. j. seminarje, študijska srečanja, e-projekte idr., realizirane so tudi predstavitve dejavnosti na različnih ravneh, od šolske/lokalne, regijske do mednarodne, tako na klasičnih delovnih srečanjih kot tudi srečanjih na daljavo, konferencah ter v obliki strokovnih člankov.

2.1 E-PROJEKTI

V e-projektu z naslovom *E-besedilo pri pouku slovenščine v 9. razredu osnovne šole* so učitelji načrtovali obravnavo neumetnostnega in umetnostnega e-besedila pri pouku slovenščine v 9. razredu osnovne šole, tako da so učenci:

- sprejemali neumetnostno in umetnostno e-besedilo (neumetnostno besedilo: *življenjepisa pesnika S. Kosovela* <http://www2.arnes.si/~ssposk2s/srecko/sestavki/index.html>; umetnostno besedilo: *književno delo na spletu (Srečko Kosovel, Kons: 4)* (<http://www.fotoklub-zarek.si/projekti/03-kosovel-pesmi.htm>), <http://www.sreckokosovel.com/main.html>; spletna književnost (*e-pesem*) <http://www.studenti.pef.upr.si/STRANI/MladKnjiz2005-2006.doc>; [http://www.najdi.si/nk/gettopic.jsp?topic=4cb%2F4cc%2F000%2Fad8%2Fb38](http://www.najdi.si/nk/gettopic.jsp?topic=4cb%2F4cc%2F000%2Fad8%2Fb38;); <http://www.jaka.org/2000/pesmi/index.html> (poslušanje/gledanje, branje)); ter razčlenjevali in tvorili neumetnostno in umetnostno e-besedilo (govorjenje, pisanje) – na (šolski) spletni strani idr. Med izdelki oziroma pričakovani rezultati je na prvem mestu sprotna priprava na pouk slovenščine v 9. razredu osnovne šole (umetnostno in neumetnostno e-besedilo kot izhodišče) ter neposredna obravnava pri pouku slovenščine v 9. razredu; učenci pa so lahko pripravili

življenjepis/življenje in delo izbranega pisatelja; tradicionalno književno delo na spletu ali spletno književno besedilo, ki obstaja zgolj v e-obliki (zmožnost poslušanja/gledanja in branja), življenjepis izbranega pisatelja; poustvarjalno »literarno« (npr. fiktivni dnevnik književne osebe, pisanje značilnih žanrskih »drobcev« in daljših besedil, posnemanje sloga) in »strokovno« besedilo (npr. obnova in komentar poljubno izbranega umetnostnega e-besedila – odlomka, knjige – filma) – ter besedila objavili na (šolski) spletni strani (zmožnost govorjenja in pisanja neumetnostnega in umetnostnega e-besedila).

Tudi v e-projektu *E-SLOvenščina: učenje in poučevanje slovenščine na daljavo* je pri učencih poudarjena razvita zmožnost poslušanja/gledanja in branja ter zmožnost razčlenjevanja ter zmožnost govorjenja in pisanja neumetnostnega in umetnostnega besedila – v okviru doseganja temeljnega cilja pouka slovenščine, t. j. razvita sporazumevalna zmožnost. Podobni so tudi cilji, le da so primerjalno s projektom *E-besedilo pri pouku slovenščine v 9. razredu osnovne šole* kvantitativno in kvalitativno nadgrajeni. Pouk, vključno z ocenjevanjem na interni ravni ter eksternim ocenjevanjem, t. j. z maturitetnimi gradivi, slovenščine na daljavo je organiziran in voden tako, da učenci: sprejemajo neumetnostno in umetnostno besedilo (poslušanje/gledanje, branje), ga razčlenjujejo in končno neumetnostno in umetnostno besedilo tvorijo (govorjenje, pisanje). E-projekt *E-SLOvenščina: učenje in poučevanje slovenščine na daljavo* je bil organiziran za učence Evropske šole s sedežem v Bruslju¹ in za otroke slovenskih diplomatsko-konzularnih, gospodarskih, tiskovnih idr. predstavnikov RS po svetu v spletni učilnici Moodle – v skladu s splošnimi značilnostmi izobraževalnega procesa, tako po organizacijski kot vsebinski plati, kot tudi s specifičnimi, ko sta v procesu poučevanja in učenja učenec in učitelj fizično ločena, večinoma pa tudi časovno, zaradi česar je potreben poseben specialnodidaktični in metodični pristop. Poleg neposrednega izvajanja pouka slovenščine na daljavo se člani e-področne skupine ukvarjajo s številnimi didaktičnimi vprašanji, npr.: uvajanje učnega načrta (Evropska šola, dopolnilni pouk na daljavo, kombinirani klasični dopolnilni pouk in dopolnilni pouk na daljavo), spremljanje pouka, izobraževanje učiteljev, interno in eksterno ocenjevanje znanja, priprava e-učnih gradiv, organiziranje bralne značke, sodelovanje na tekmovanju v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje, nadarjeni učenci, vključevanje učencev s težavami v razvoju (npr.

¹Evropska šola s sedežem v Bruslju, ki deluje v 14 šolah v 7 državah članicah, organizira izobraževanje za otroke uslužbencev institucij Evropske unije ter druge otroke, in sicer na predšolski ravni (2 leti), na primarni (5 let) in na sekundarni stopnji izobraževanja (7 let). Pouk izvajajo učitelji, začasno premeščeni iz držav članic ali učitelji iz lokalnega okolja, zaključijo pa se z maturo.

gibalno oviranih, dolgotrajno bolnih), urejanje e-knjižnice, sodelovanje s starši², sodelovanje učitelja z vodstvi šol, vključevanje študentov, ki opravljajo delno pedagoško prakso³.

Stanje uporabe IKT na področju pouka slovenščine, predvsem v okviru e-projekta *E-SLOvenščina: učenje in poučevanje slovenščine* na daljavo, je bilo deloma evalvirano z mini anketo, ki so jo izpolnjevali učitelji, učenci in starši. Vprašanja so se nanašala na uporabo digitalnih tehnologij (poznavanje orodij, znanja, težave, odnos do tehnologij), vsebino projekta (ustreznost, primernost in organiziranost vsebin), naloge (dostopnost, zahtevnost, uporabnost, organiziranost oddaje), učne dosežke (predvsem uporabnost), odnos učencev/dijakov (pripravljenost za sodelovanje) in razliko med učenjem in poučevanjem na daljavo in klasičnim učenjem in poučevanjem. Iz odgovorov učiteljev, učencev in staršev v anketnih vprašalnikih – oddanih je bilo 10 anketnih vprašalnikov in 1 pisno mnenje – je razvidno, da učenci orodja, ki so na voljo v spletni učilnici Moodle, dobro poznajo, večjih težav, razen pri mlajših učencih, pri uporabi posameznih orodij ni, če pa se pojavljajo, je nujna pomoč učitelja in staršev, predvsem pri reševanju domačih nalog. Z vsebino projekta so vsi udeleženci zadovoljni, prav tako z nalogami, ki so primerno zahtevne, imajo dovolj veliko uporabno vrednost, glede časovne organiziranosti nalog prav tako ni bilo pripomb. Med učnimi dosežki je izpostavljena nadpovprečno visoka stopnja pridobljenih znanj, veščin in spretnosti, tako v kvantitativnem kot tudi kvalitativnem smislu, s tem da je izpostavljena zmožnost kritičnega razmišljanja in sporazumevalna zmožnost v slovenskem jeziku, kar je še posebej pomembno glede na kraj bivanja učencev. Kljub nekaterim pomanjkljivostim učenja in poučevanja slovenščine na daljavo, med njimi velja izpostaviti pomanjkanje e-učnih gradiv, didaktično (ne)ustreznost obstoječih e-učnih gradiv, odsotnost neposrednega osebnega stika med učencem in učiteljem, smiselno s poučevanjem in učenjem slovenščine na daljavo nadaljevati, še več, veljalo bi ga uveljaviti tudi kot dopolnilno obliko rednega formalnega izobraževanja (npr. pri obravnavi (ne)umetnostnih besedil, ki so na voljo (zgolj) v e-obliki, in literarnozgodovinskih obdobjih ter avtorjev z izdelavo in uporabo interaktivnih vprašalnikov, pri obravnavi domačega branja, na tekmovanje v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje).

² V šol. l. 2006/2007 je bil v spletni učilnici E-SLOvenščina izveden prvi sestanek s starši na daljavo. Z odzivom na forumu ne moremo biti zadovoljni; večina komunikacije med tutorji spletne učilnice in starši je potekala zgolj prek e-pošte.

³ V šol. l. 2007/2008 je v sodelovanju z Filozofsko fakulteto v Mariboru v spletni učilnici E-SLOvenščina prvi študent opravljal delno pedagoško prakso. Študentska praksa je obsegala aktivno sodelovanje pri pouku slovenščine na daljavo na sekundarni ravni in oblikovanje e-gradiva Gospa Bovary (5. razred sekundarne stopnje Evropske šole s sedežem v Bruslju,) ter Ekstaza smrti, Slutnja in Kons 5 (10. razred Mednarodne šole Dunaj).

2.2 SEMINARJI

V okviru osvežitvenega seminarja za multiplikatorje ZRSS z naslovom *Razvijanje in preverjanje kulturne zmožnosti na primeru slovenske reformacije*, ki je prvič v celoti potekal na daljavo v spletni učilnici Moodle, so združili moči univerzitetni strokovnjaki s področja didaktike, svetovalci zavoda, učitelji praktiki ter eksperti za izdelavo spletnih vprašalnikov. Dejavnosti seminarja so zajemale pregled uporabnih načel rabe medmrežja pri pouku književnosti ter forum na temo povezovanja internetnih virov/orodij in klasičnega pouka, končno pa vodeno izdelavo interaktivnih vprašalnikov na primeru slovenske reformacije ter forum o možnostih umestitve nastalega gradiva v pouk. Udeleženci seminarja menijo, da je mogoče IKT uporabljati pri doseganju večine ciljev učnega načrta (ni pa nujno), tudi pri obravnavi slovenske reformacije, kjer je v ospredju umestitev v širši kontekst, t. j. obdobje. Tudi Boža Krakar Vogel (2008: 2) vidi smiselnost uporabe IKT oz. spletnih virov pri pouku književnosti predvsem v pridobivanju znanj s literarnega in širšega konteksta, da bi učenci/dijaki seveda razvili literarnobralne in kulturne in medkulturne zmožnosti (Krakar: 2008), sklicujoč se na učni načrt za gimnazije (2008), predvsem v smislu časovnega razvrščanja literarnih del in avtorjev v literarna obdobja in smeri; poznavanja družbenih, kulturnih, duhovnozgodovinskih okoliščin v določenem obdobju, ter ustvarjalnosti na različnih področjih (glasba, likovna umetnost, oblačilna, bivalna kultura); primerjanja slovenske književne in kulturne ustvarjalnosti v določenem času z ustvarjalnostjo v evropskem in širšem kulturnem prostoru ter pomena določenega dela skozi čas, aktualizacije. Udeleženci seminarja so se na forumu dotaknili številnih odprtih vprašanj vključevanja IKT v pouk slovenščine, mdr. tudi kopiranja obnov literarnih besedil s spleta pri obravnavi domačega branja. Da bi se temu v prihodnje izognili, so predlagali dejavnejšo vlogo učencev/dijakov v vseh fazah šolske interpretacije, s posebnim poudarkom na skrbnem oblikovanju nalog, ki spodbujajo motivacijo za branje in pisanje, ustvarjalnost, povezovanje predznanja, samostojno učenje, individualizacijo, kritično mišljenje ipd.; posebno skrb je treba nameniti tudi oblikovanju navodil za delo, taksonomskim ravnom pri nalogah idr., poleg individualne oblike dela pa učencem/dijakom predlagati obravnavo tudi v dvojicah in skupinah, s tem da so naloge vodje skupine in vsakega posameznika natančno določene, v fazi dosežkov/rezultatov pa mora biti jasno razvidna odgovornost za nastalo gradivo (npr. avtorji, sodelujoči).

Seminar *Raba e-gradiva Književnost romantike pri pouku slovenščine v osnovni in srednji*

šoli podpira oz. promovira rabo e-gradiv, prispelih na razpis Ministrstva za šolstvo in šport⁴, v tem primeru e-gradiva Književnost romantike. Navezovanje na cilje in vsebine učnega načrta je razvidno na področju prispevka k učinkovitejšemu uresničevanju ciljev pouka slovenščine, ki so povezani z razvijanjem zmožnosti literarnega branja in pisanja; pri upoštevanju izobraževalnih ciljev, zastavljenih v učnem načrtu, in sicer: povzemanje bistvenih značilnosti literarnozgodovinskih obdobij in smeri; raba literarnozgodovinskega in literarnoteoretičnega znanja pri interpretaciji besedil, pri njihovih medsebojnih primerjavah ter umeščanju v kulturni in literarnozgodovinski kontekst; opisovanje in definiranje temeljnih literarnozgodovinskih in literarnoteoretičnih pojmov; širjenje literarne in splošne razgledanosti s spoznavanjem sodobnega življenja ter življenja literature v občilih (gledališke predstave ...). Mogoče so vse faze pouka: od obravnave umetnostnih besedil, doživljanja, razlage, analize in sinteze ter v končni fazi tudi vrednotenja, tudi faza preverjanja in ocenjevanja, vključene so tudi dejavnosti dijaka za samostojno delo doma, predvsem pri dejavnostih branje in pisanje. Učitelji v okviru tega seminarja razvijajo zmožnost uporabe orodij v spletni učilnici Moodle spoznajo e-gradivo Književnost romantike, izdelajo e-gradivo (interaktivni vprašalnik na primeru svetovne/slovenske romantike ali drugega/izbirnega književnega obdobja), oblikujejo sprotno pripravo na pouk slovenščine, v kateri načrtujejo učinkovito uporabo e-gradiva za doseganje izbranih ciljev učnega načrta za pouk slovenščine v osnovni ali srednji šoli, v spletni učilnici pa izmenjujejo gradiva in izkušnje pri načrtovanju in uporabi e-gradiv v šolski praksi. Učenci/dijaki razvijajo bralno zmožnost (doživljanje, razumevanje književnih besedil; aktualizacija, vrednotenje), sporazumevalno zmožnost (sprejemanje, razčlenjevanje in tvorjenje učinkovitih, ustreznih, razumljivih in jezikovno pravih drugotnih neumetnostnih besedil), pridobivajo uporabno književno znanje (prepoznavanje in navajanje bistvenih značilnosti literarnozgodovinskih obdobij in smeri ter avtorjev in del; prepoznavanje, poimenovanje in definiranje temeljnih literarnoteoretičnih pojmov in razumevanje njihove vloge v književnih besedilih; uporabljanje temeljnih literarnoteoretičnih izrazov pri interpretiranju književnih besedil) in razvijajo digitalno zmožnost (uporaba IKT pri iskanju literarnih informacij, pri aktualizaciji literarnih vsebin in nadgrajevanju ter poglobljanju pridobljenega književnega znanja; uporaba orodij).

⁴V fazi ocenjevanja e-gradiv sodelujejo tudi predmetni svetovalci Zavoda RS za šolstvo, ki pripravljajo ocene e-gradiv oz. s strokovnimi skupinami sodelujejo kot konzulenti. Posebno skrb je namenjena metodično-didaktični ustreznosti e-gradiv.

Seminar Razvijanje recepcijske zmožnosti z branjem in pisanjem pri pouku književnosti v okviru predmeta slovenščina v 6., 7., 8. in 9. razredu osnovne šole se rabe tehnologij loteva v delu seminarja z naslovom Razvijanje recepcijske zmožnosti z uporabo IKT. Skladno s posodobljenim učnim načrtom za predmet slovenščina v osnovni šoli so izpostavljene predvsem novosti:

- načrtovanje književnega pouka glede na dejstvo, da cilji in vsebine književnega pouka niso več razporejeni po sporazumevalnih dejavnostih kot v prejšnjem učnem načrtu, temveč po procesnociiljnih in vsebinskih sklopih;
- oblikovanje priprave na pouk književnosti – razvijanje recepcijske zmožnosti z branjem in pisanjem – upoštevajoč, da je ustvarjalno pisanje v funkciji razvijanja zmožnosti literarnega branja, kar je tudi njegov osnovni namen pri književnem pouku v osnovnošolskem izobraževanju; da je literarnovedno znanje vključeno v razvijanje bralne recepcije (izločeni/dodani so nekateri strokovni izrazi, izločeni so nekateri avtorji); da je razmerje med splošnimi in posebnimi znanji v učnem načrtu je približno 70 : 30; da gre v vseh pri vseh primerih obveznih proznih besedil v 3. triletju za obravnavo celotnih besedil in ne več odlomkov; da je v predlogu posodobljenega učnega načrta v 3. triletju nekaj premikov in zamenjav književnih besedil; da so ob razvijanju sporazumevanja v slovenščini/maternem jeziku prepoznavne vse kompetence, predvsem pa kulturna zavest in izražanje, socialne in državljanske kompetence, digitalna pismenost in učenje učenja; da učenci pridobivajo knjižnično informacijska znanja (uporaba raznih virov, iskanje podatkov, navajanje virov, uporaba jezikovnih priročnikov v knjižni in elektronski obliki idr.); da medpredmetno povezovanje lahko poteka na ravni vsebin, na ravni procesnih znanj ter na konceptualni ravni, zato je uresničitev odvisna od povezovanja učiteljev vseh predmetnih področij in načrtovanja povezav na treh ravneh – na ravni šole, na ravni strokovnih aktivov in posameznih učiteljev; da učenec ves čas razvija svojo recepcijsko zmožnost, zato morata učitelj in učenec v procesu izobraževanja z različnimi pristopi spremljati in preverjati razvijanje te zmožnosti (v skladu s cilji in pričakovanimi dosežki/rezultati v učnem načrtu), ugotavljati napredek in načrtovati nadaljnje delo.

2.3 ŠTUDIJSKE SKUPINE, SVETOVALNE STORITVE TER INOVACIJSKI PROJEKTI

Študijska srečanja kot najbolj množična oblika izmenjave izkušenj o poučevanju in učenju slovenščine se v zadnjih dveh letih izvajajo tudi na daljavo v spletnih učilnicah, v obeh primerih v tretjinskem deležu. Iz evalvacijskih vprašalnikov udeležencev študijskih srečanj je

razvidno, da je ta način delovnega druženja med učitelji priljubljen, saj je strokovna diskusija o pouku slovenščine, v tem šolskem letu predvsem o predlogu posodobljenega učnega načrta za slovenščino, mogoča v veliki skupini udeležencev (skupno več kot 500), da je tempo dela prilagojen posameznemu udeležencu, omogočena je izmenjava primerov prakse, zahteva pa se dejavna udeležba posameznika, osebnega živega stika je manj, nenazadnje pa se odpira tudi vprašanje avtorskih pravic glede nastalih e-gradiv. Kljub pomanjkljivostim se je uporaba spletnih učilnic razširila tudi na druge skupine učiteljev slovenščine v slovenskem šolskem prostoru in tudi izven (npr. spletna učilnica učiteljev, ki poučujejo slovenščino v Evropski šoli idr. po svetu), lastne spletne učilnice se odpirajo za posamezne inovacijske idr. projekte zavoda, za svetovalne storitve idr. oblike sodelovanja zavoda s šolami in šol med seboj. Predmetna skupina za slovenščino in e-področna skupina Zavoda rabo IKT promovirata tudi na različnih drugih delovnih srečanjih učiteljev slovenščine v živo in na daljavo, posvetih z učitelji osnovnih in srednjih šol na regijski ravni, festivalih izobraževanja, mednarodnih konferencah, poleg tega s strokovnimi članki, poročili in prispevki, nenazadnje tudi v različnih delovnih skupinah Evropske šole s sedežem v Bruslju.

3 PRILOŽNOSTI ZA NADALJNJE SODELOVANJE

Večina kratkoročnih ciljev e-področne skupine za slovenščino Zavoda RS za šolstvo je v letih 2006 –2007 realizirana, priložnosti za nadaljnje sodelovanje med univerzitetnimi strokovnjaki, pedagoškimi svetovalci zavoda, učitelji praktiki in eksperti za IKT pa so predvsem na naslednjih področjih: analiza stanja uporabe IKT na področju slovenščine, vzpodbujanje novih e-projektov, npr. uporaba interaktivne table, opredelitev IKT-kompetenc učiteljev na področju slovenščine kot podpora razvoju kurikula, priprava usmeritev za izobraževanja učiteljev za uporabo IKT na področju slovenščine ter izobraževanje e-področne skupine ter spremljanje dela drugih e-področnih skupin in tesnejše sodelovanje z njimi.

Ob intenzivnejšem vključevanju sodobnih tehnologij k pouku slovenščine se je treba zavedati, da lahko informacijsko-komunikacijske tehnologije bistveno pripomorejo h kvalitetnejšemu pouku slovenščine, ne morejo pa v didaktičnem smislu nekvalitetnega pouka spremeniti v kvalitetnega. Raba sodobnih tehnologij mora biti tesno povezana in z novimi načini in oblikami dela, predvsem pa s cilji in z vsebinami pouka slovenščine, t. j. z razvijanjem sporazumevalne zmožnosti in drugih zmožnosti, ki jih razvijamo pri pouku slovenščine, sicer je mogoče govoriti o trivializaciji pouka slovenščine.

Če želimo, da bodo učenci pridobili trajna znanja, razvili različne zmožnosti na visoki kvalitativni in kvantitativni ravni, predvsem pa, da bodo vzpostavili kritičen odnos do znanj, spretnosti in veščin, kar je osnova za kvalitetno življenje ter priprava za vseživljenjsko učenje, predpostavljamo povezavo s cilji sodobne šole v širšem smislu, z zornega kota v tem članku obravnavane teme je to usklajena in sistematična raba IKT pri pouku slovenščine v osnovni in srednji šoli najprej na ravni vsakega posameznika, poleg tega pa je smiselno spodbujanje sodelovanja v skupinah, ki delujejo v različnih e-učnih okoljih. V dokumentu Idejna zasnova programa projektov slovenskega izobraževalnega omrežja (SIO) kot enotne vstopne točke do vseh informacij, vsebin in storitev, povezanih z uporabo IKT (2008) tip profila »Učeči«, poleg tega profila sta še profila »Učitelj« in »Starši«, omogoča in predvideva uporabo različnih orodij tako, da je najmočneje poudarjeno ravno sodelovanje med uporabniki.

Izhajajoč iz predpostavke, da so učenci/dijaki vešči rabe strojne opreme (računalnik, tiskalnik, digitalni fotoaparati, spletna kamera, internet idr.) ter profesionalne programske opreme (urejevalnik besedil, elektronske prosojnice, grafi in preglednice idr.), si v prihodnje kvaliteten pouk slovenščine s temeljnim ciljem razviti sporazumevalna zmožnost pa tudi drugih predmetov, kjer je slovenščina učni jezik in je dejansko kroskurikularna tema, v osnovni in gimnaziji težko predstavljamo brez načrtne in sistematične rabe programske opreme, in sicer didaktičnih računalniških programov (slovar slovenskega knjižnega jezika in pravopis v e-obliki, črkovalniki, slovnični pregledovalniki, prevajalniki, sintetizatorji govora idr.), varne rabe svetovnega spleta (uporaba brskalnikov, iskalnikov, spletnih knjižnic, spletnih slovarjev, besedilnih korpusov idr.), elektronske pošte, forumov, blogov in klepetalnic do spletnega učenja kot najkompleksnejše oblike rabe informacijsko-komunikacijskih tehnologij (spletne učilnice idr.). Različna e-učna okolja – bodisi na razredni ali šolski ravni, kjer je navadno dostop omejen, ali na večinoma prosto dostopni sistemski ravni ipd. – kjer učenec najde organizacijske podatke, učna gradiva; hiperpovezave, e-pošto, forum, klepetalnico, blog idr.; kjer lahko sodeluje v videokonferenci, avdiostiku, prek skypa ipd., se v sedanjosti uporabljajo predvsem za učenje slovenščine na daljavo, v prihodnje pa lahko pričakujemo razmah tovrstne uporabe tudi pri klasičnem pouku slovenščine in kombiniranem klasičnem ter pouku na daljavo, saj so dostopnost podatkov in informacij, hitrost prenosa informacij in gradiv, nenazadnje tudi količina, možnosti za izmenjavo mnenj, stališč in idej – ob predpostavki, da je poskrbljeno za e-varnost – predvsem pa možnost sodelovalnega učenja ter udeleževanje problemskega pristopa pri različnih učnih projektih na

šolski, lokalni in globalni ravni, prednosti, ki jih pri pouku, osredinjenem na učenca, ni mogoče spregledati.

4 LITERATURA

- Kellner, Douglas. 2007. Novi mediji in nove pismenosti: rekonstrukcija vzgojno-izobraževalnega dela za novo tisočletje. V: Vzgoja in izobraževanje, 4, 12–28.
- 2007. Ključne kompetence – delovni okvir, neuradni prevod.
- 2008. Letni delovni načrt Zavoda RS za šolstvo.
- Krakar Vogel, Boža. 2008. Prenova srednješolskega književnega pouka v luči aktualnih vzgojno-izobraževalnih tendenc. V: Slovenščina v šoli, 3, 13–27.
- Pavlič Škerjanc, Katja. 2008. Fleksibilni predmetnik v OŠ: Integrativni kurikulum ali kako povezati razdrobljeno. Delovno srečanje s svetovalci ZRSŠ.
- http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/ikt_v_solstvu/akcijski_nacrt/: Akcijski načrt nadaljnjega preskoka informatizacije šolstva (21. 6. 2008).
- http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/IKT/SIO_10_2007.pdf: Idejna zasnova programa projektov slovenskega izobraževalnega omrežja (SIO) (8. 7. 2008).
- <http://info.edus.si/izod/course/view.php?id=31>: Krakar Vogel, Boža. 2008: IKT in književni pouk (uporabnost pri obravnavi slovenske reformacije): gradivo za osvežitveni seminar na daljavo za multiplikatorje slovenščina/IKT Zavoda RS za šolstvo z naslovom Razvijanje in preverjanje kulturne zmožnosti na primeru slovenske reformacije (20. 6. 2008).
- <http://pismenost.acs.si/datoteke/komisija/strategija.pdf>: Nacionalna strategija za razvoj pismenosti (20. 6. 2008).
- <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:L:2006:394:SOM:EN:HTML>: Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (19. 6. 2008).
- 2008. Učni načrt za slovenščino v osnovni šoli: Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- 2008. Učni načrt za slovenščino v gimnaziji: Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

5 POVZETEK

Izhajajoč iz dejstva, da je tehnološki razvoj v velikem zagonu in da so za uspešno funkcioniranje posameznika v družbi potrebne nove oblike znanj, spretnosti in veščin – tudi novih oblik pismenosti v najširšem smislu, vključno z informacijsko, digitalno in medijsko pismenostjo, so v prispevku najprej podana konceptualna izhodišča za rabo informacijskih in komunikacijskih tehnologij v povezavi s cilji in z vsebinami učnega načrta za slovenščino v osnovni šoli in gimnaziji, t. j. z razvijanjem sporazumevalne zmožnosti pri pouku slovenščine; v nadaljevanju so predstavljene izvedene dejavnosti E-področne skupine za slovenščino Zavoda RS za šolstvo kot organizatorice in koordinatorice e-projektov kakovostne uporabe IKT, seminarjev, študijskih in drugih delovnih srečanj učiteljev slovenščine v vrtcu, osnovni in srednji šoli z zornega kota prevrednotenja obstoječe pedagoške prakse v luči ustvarjalne in učinkovite rabe novih tehnologij, v zadnjem delu prispevka pa so nakazani načini in oblike sistematične rabe informacijsko-komunikacijskih tehnologij kot učinkovitih učnih orodij v

različnih e-učnih okoljih kot priložnost za nadaljnjo didaktično nadgraditev pouka slovenščine.

SUMMARY

Arising from the fact that technological development is in its great momentum and that new forms of knowledge, abilities and skills, including new shapes of literacy (informational, digital, media) are needed to function well in society, this paper first states conceptual starting-points for the use of information and communication technologies in connection with goals and contents of Slovenian syllabus in primary schools and gymnasiums, the starting-points meaning developing communication skills in Slovenian lessons.

Later on, the performed activities of the E-development group for Slovenian of the Slovenian National Education Institute as organizer and coordinator of e-projects for quality use of ICT are revealed, such as: seminars, study groups and other work meetings of Slovenian teachers in kindergarten, primary and secondary school from the point of view of revaluating the existent pedagogical practice in the light of creative and efficient use of new technologies. In the last part of the paper there are ways and forms of systematic use of information and communication technologies as efficient learning/teaching tools in different e-learning/teaching environments as an opportunity for further didactic upgrading of Slovenian lessons.